

3. 10. 2019

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Předsudečná nenávist

V poslední době lze (zejména v nejrůznějších internetových mediích) zaznamenat řadu ohlasů na fenomén, kterým se stal specifický pojem „předsudečná nenávist“.

Tento pojem přitom není zcela nový. Patrně poprvé se u nás, byť ještě v modifikované podobě, objevil již v roce 2016, kdy byla vydána (s názvem „**Tváří v tvář předsudečnému násilí**“) příručka pro sociální pracovníky a pracovníce, která tento pojem podrobně rozebírá a uvádí ho do různých relevantních souvislostí.^[1]

Pro zajímavost některé v příručce použité definice:

„Předsudečné násilí:

Takové násilí, které je motivováno předsudky útočníka vůči skupině, kterou v jeho očích reprezentuje napadený. Může nabývat různých podob od verbálních útoků přes psychický nátlak, útoků na majetek až po fyzické násilí. Termín používají ty organizace a autoři/ky, kteří akcentují podstatu tohoto násilí – předsudek útočníka. V publikaci preferujeme použití tohoto termínu.

Násilí z nenávisti:

Termín je často používán jako synonymum předsudečného násilí. Úskalí termínu spočívá v tom, že často evokuje potřebu intenzivního nenávistného vztahu mezi útočníkem a napadeným. Nenávistné útoky přitom mohou mít nefyzickou, zato dlouhodobou podobu. Termín používají především mezinárodní a mezivládní organizace (OSCE/ODIHR).

Extremismus:

Termín používaný k označení ideologií nebo činností, které jsou v rozporu s panujícím zřízením společnosti, zejména v rozporu s ochranou základních práv a svobod a s demokratickými základy právního státu. Problém pojmu spočívá v tom, že je často užíván k potírání méně konvenčních, nicméně stále legálních aktivit, je nepřesný a nemá konkrétní obsah. V některých zemích střední a východní Evropy je termín používán státem a policií fakticky k označení předsudečného nebo nenávistného násilí.“

Nicméně, právě současná situace si zaslouhuje pozornost z řady důvodů a nejlépe zde přitom bude znovu začít pojmem samotným.

Jedním z jeho základů je nepochybně výraz „předsudek“. K tomu nám Wikipedie říká, že „**Předsudek** je zakořeněný úsudek či názor, který není založen na spolehlivém poznání, ale na pouhém mínění či předpokladu. Obvykle vychází z neoprávněného zobecnění nebo jiného zjednodušení zkušenosti.

Předsudky jako rychlá orientace ve světě patří na druhé straně k základním pilířům lidského přístupu ke světu a ve formě indukce jsou i základem moderní vědy. Jsou však náchylné ke zkreslování skutečnosti. Z hlediska postojů, které z předsudků vycházejí, můžeme některé předsudky považovat za pozitivní, jiné za negativní. Takto uvažujeme zejména o předsudcích vůči určitým

osobám, lidským skupinám, rasám, kulturním a společenským institucím a podobně.“

Pokud se jedná o druhou část našeho pojmu, opět si zde můžeme pomoci Wikipedií s tím, že *„Nenávist je dlouhodobá intenzivní emoce zaměřená proti určitému objektu. Často jí předchází silný impuls, otřes, zlom v životě člověka a je udržována při životě bolestí či hněvem. Velmi výrazně ovlivňuje myšlení a jednání jedince. Objektem nenávisti se může stát jednotlivá osoba, určitá skupina osob, lidstvo, existence nebo i např. celý svět. Nenávist může vyústit do extrémního jednání-může skončit pomstou, násilím, vraždou nebo válkou“*.

Posuzováno ve zkratce, spojení obou uvedených výrazů, při jejich shora daném výkladu, tedy sice není ze společenského hlediska nic moc, ale na druhé straně také žádná katastrofa. Takhle to prostě mezi lidmi odjakživa někdy bývá a zatím se to jednoduše nechávalo být.

Ne tak nyní. Fenomén předsudečné nenávisti začal být vrcholnými orgány naší výkonné státní moci chápán jako potenciální nebezpečí pro budoucí společenský vývoj. Jako jakýsi „inkubátor“ extremismu vzhledem k tomu, že od publikovaných výroků, názorů a stanovisek (a dokonce i pouhé existence nevhodných symbolik) může vést cesta ke konkrétním společensky škodlivým skutkům, ať již spáchaných kýmkoliv.

Ministerstvo vnitra České republiky začalo s uvedeným pojmem postupně pracovat už v roce 2018. Jak vyplývá z jeho čtvrtletních souhrnných situačních zpráv o extremismu, příslušný zlom konkrétně nastal v prvním pololetí roku 2018. Souhrnná situační zpráva k extremismu za první čtvrtletí tohoto roku ještě operuje s pojmem „xenofobní projevy neextremistických subjektů“. Zpráva za další čtvrtletí užívá pojem „další projevy nenávisti a nesnášenlivosti“, ale pojem „předsudečná nenávist“ se již objevil v jejím názvu. S pojmem „předsudečná nenávist“ se již naplno v textu příslušné zprávy pracuje v hodnocení prvního čtvrtletí letošního roku[2].

V časové koordinaci s tím, dne 29. dubna 2019, vláda České republiky schválila Zprávu o projevech extremismu a **předsudečné nenávisti** na území České republiky v roce 2018[3], Vyhodnocení plnění Konceptu boje proti extremismu v roce 2018[4] a Konceptu boje proti projevům extremismu a **předsudečné nenávisti** pro rok 2019[5]. Význam pojmu zde tak byl na nejvyšší úrovni akcentován, odůvodněn a boj proti němu posvěcen.

Odůvodnění těchto kroků zde byla věnována značná pozornost a v rámci toho lze nalézt i dosti zajímavé názory.

Tak **Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018** k tomuto tématu uvádí:

„Zpráva nově vedle pojmu extremismus zavádí označení projevy „předsudečné nenávisti“. Reaguje tím na fakt, že vliv tradičních extremistických subjektů slábne a jejich rétoriku a aktivity postupně přebírají jiné subjekty, které nelze jednoznačně označit za extremistické. Projevy předsudečné nenávisti označují jednání, které je motivováno nesnášenlivostí a společenskými předsudky vůči určité skupině obyvatel. Zpravidla se jedná o skupiny definované rasou, národností, etnicitou, náboženstvím, sexuální orientací, politickým nebo jiným smýšlením, sociálním původem apod. Nemusí se jednat o skutečnou příslušnost k určité skupině, ale i o příslušnost domnělou (např. je-li osoba mylně považována pro tmavší pleť za Roma, ale ve skutečnosti není Rom). Takové projevy nemusí nutně naplňovat skutkovou podstatu některého z trestných činů. Může se jednat o fyzické násilí, slovní útoky, či využívání urážlivé symboliky. Projevy předsudečné nenávisti se liší od extremistických zejména tím, že nemusí být spojeny s některou z totalitních ideologií. Osoby, které se jich dopouštějí, nemusejí být nutně členové či příznivci extremistických hnutí. Rovněž u nich

absentuje jasné volání po svržení systému pluralitní demokracie a jeho nahrazení systémem totalitním. Rizika projevů předsudečné nenávisti jsou v řadě oblastí podobná s riziky, která představují extremisté. Níže jsou tato rizika popsána.

Subjekty, které se jich dopouštějí:

- *Neusilují o okamžité zničení demokratického systému, ale postupně ho oslabují.*
- *Nerespektují koncept základních lidských práv.*
- *Podněcují k nenávistným aktivitám další osoby.*
- *Šíří strach ve společnosti.*
- *Štěpí společnost, vyvolávají v ní antagonismy.*
- *Zlehčují osudy obětí totalitních režimů a obětí nenávistně motivované trestné činnosti.*
- *Při komunikaci s veřejností využívají dezinformace a konspirační teorie.*
- *Stávají se nástrojem vlivového působení zemí a skupin, která nerespektují principy pluralitní demokracie.“*

Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti pro rok 2019 pak považuje za jednu ze svých prioritních oblastí „*Rozpoznání a prokazování nenávistného motivu u nenávistně motivované trestné činnosti.*“ Zdůrazňuje přitom význam komunikace, vědomostí a odbornosti.

(Zajímavé však přitom je, že jestliže některá citovaná zpráva Ministerstva vnitra České republiky obsahuje partii s názvem obsahujícím pojem „předsudečná nenávist“, pak z hlediska trestněprávní kasuistiky následuje zcela marginální množství jednotlivých případů, standardně řešených podle stávajících paragrafů trestního zákoníku.)

Opakovaně zdůrazňovaná nutnost prioritního zaměření na uvedenou tematiku však jistě není samoučelná. V zásadě tak může mít tyto dva alternativní cíle:

- **Preventivní.** Vyvíjet úsilí směřující k tomu, aby byly veřejné projevy předsudečné nenávisti obecnými způsoby omezovány a vytlačovány z veřejné společenské sféry (viz shora - tj. ona komunikace apod.).
- **Represivní.** Pojem „předsudečná nenávist“ v současnosti sice nemá žádnou právní relevanci, ale to se může změnit. Zrod a akcentování tohoto pojmu může být, při průměrné míře skepticismu, chápáno jako produkt určitého sociálního inženýrství, které má naši veřejnost postupně připravit na budoucí existenci příslušného nového paragrafu trestního zákoníku. Tím by byla úspěšně vykryta šedá zóna našeho trestního práva mezi tím, co je „nic“ a mezi tím, co je již „plnohodnotný“ extremismus, který se navenek projevuje některou formou, v současnosti již zakotvenou v našem trestním zákoníku.

Informace o školení státních zástupců přitom mohou nasvědčovat spíše verzi číslo 2.

V této souvislosti, jaká je vlastně pracovní definice extremismu[6]:

*„Pojmem **extremismus** jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním*

demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:

- úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
- svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),
- nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
- volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
- ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
- svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).

Potenciální nový paragraf by se tak zařadil po bok zejména:

- trestného činu Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 trestního zákoníku,
- trestného činu Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 trestního zákoníku,
- trestného činu šíření poplašné zprávy podle § 357 trestního zákoníku,
- trestného činu schvalování trestného činu podle § 365 trestního zákoníku.
- trestného činu Podpora a propagace terorismu podle § 312e trestního zákoníku,
- trestného činu vyhrožování teroristickým trestným činem podle § 312f trestního zákoníku, případně i jiných.

Budoucí zavádění jakéhosi „extremismu light“ se sice dnes může zdát poněkud absurdní, nicméně je třeba vycházet z toho, že v budoucnosti může být realizováno i to, co může být ještě aktuálně považováno za nemožné. Jak přílehlavě uvedl Patrik Nacher ve svém komentáři ze dne 20. srpna 2019^[7] „Psal jsem o tom, že nálepkování a diskvalifikace nositelů odlišných názorů se rozmáhá, už otevřeně se zamezuje diskusi, byť se to zatím nejmenuje cenzura, a že dnes se zcela seriózně zabýváme věcmi, které by byly před několika lety nemyslitelné. To, co by bylo ještě nedávno bráno jako z říše sci-fi či vnímáno jako nějaká marginálie, úlet, se dnes stává standardem, kde se naopak určitá část (té lepší) společnosti diví, že si ještě dnes někdo dovolí ten luxus se tomu vůbec divit a polemizovat. Tomuto postupnému šíření původně neakceptovatelné myšlenky se říká Overtonovo okno (Joseph Overton, sociolog) - určité věci, vezměme třeba dnes tak rozšířenou politickou korektnost, se pohybují na trajektorii od naprostého odmítání, po vášnivou a nekritickou obhajobu. Tyto fáze dělí Overton na: nemyslitelné (o věci se vůbec nejedná) - radikální (věc je vnímaná na okraji společnosti) - citlivé (začíná se o tom opatrně diskutovat) - akceptovatelné (věc se stává standardní součástí společenského diskursu) - populární (věc je podporovaná hlavním proudem a naopak jsou napadáni kritici a lidé s jiným názorem) - politické (do věci se vkládají politici a mění zákony).

Koneckonců, před několika lety byly validní úkony trestního řízení „předsunuty“ před začátek trestního stíhání a také se tomu dnes už nikdo nediví.

Pokud by však někdy v budoucnosti situace skutečně dospěla až do fáze paragrafu trestního zákoníku, byl by to samozřejmě velký problém. Pojem „nenávist“ lze sice chápat jako poměrně maximalistický, ale ...

Do hlavy přece nikomu nevidíme. Jestliže má například někdo obavy z imigrace, tak to je pouze jeho věc a nikomu do toho nic není. Jestliže bude tato obava vyjádřena navenek, je to stejné. Co si z toho kdo vybere a vyvodí, je zase jen jeho věc, ale už odvozená a zcela nezávislá na vůli autora sdělené obavy.

Nutně subjektivistické rozhodování orgánů činných v trestním řízení by v sobě v tomto případě skrývalo značnou míru nebezpečí ve formě (v lepším případě) přehmatů i omylů a v tom horším případě v podobě vhodného nástroje k pronásledování všech subjektů, které svými publikovanými názory a stanovisky kazí naše žádoucí směřování k vyššímu dobru. Lovnou zvěří by se zde mohly stát zejména osoby, které se výroky a stanovisky v podstatě živí, tj. zejména novináři a politici (ovšem zde pozor před volbami ...).

Ať tak či tak, nepochybně bude zajímavé další vývoj sledovat.

JUDr. Jan Vidrna,
advokát

e-mail: jan.vidrna@akdpp.cz

[1] K dispozici >>> [zde](#).

[2] K dispozici >>> [zde](#).

[3] K dispozici >>> [zde](#).

[4] K dispozici >>> [zde](#).

[5] K dispozici >>> [zde](#).

[6] K dispozici >>> [zde](#).

[7] K dispozici >>> [zde](#).

Další články:

- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)